

že sam v vojni izkušeni naš narod odločno zavrača.

Ce bi v onih krajih, kjer je samo en duhovnik, ki obenem ne more verskih vaj voditi in otroke nadzorovati, moral to storiti učitelj, potem bi zadelo ta policijska služba ravno učitelja na nižje organizovanih šolah, najhujše v zakotni vasi, kjer se ubija učitelj na enorazrednici ali dvorazrednici. Kdo pa tu nadzoruje otroke namesto učitelja, ko le-ta sedi pri pičlem obedu? Mu pride li na pomoč gospod katehet, ki bi v to svrhu lahko obdeval pred 12. uro? Ne služujem v gorski vasi, niti na enorazrednici ali dvorazrednici, pa to povem, ker se mi tovariš-sosed smili. Prav trdi naša pogumna Poldka, ki pravi v istem »Učit. Tov.«: »Ako pa kaplana ni pri fari, naj bi bili pa mežnarji ali cerkmoštri kot policisti, ki so itak v cerkvi uslužbeni in plačani.«

Tako je! Če ni bilo poniževalno za starodobnega učitelja, da je bil mežnar, in ni poniževalno za novodobnega, da je organist, prisiljen pevec pri procesijah in slab plačan odrekovalec pri pogrebih, potem tudi ne more biti poniževalno za cerkovníka ali cerkvenega ključarja, ako nadzoruje otroke. Sigurno bo to opravi Bogu bolj dopadljivo, kakor pa nabiranje darov v škrabico med mašo. Staroavstrijskim Kranjcem povem še to-le: ob nedeljah in praznikih se bere maša za farane, torej za starše in otroke. Učitelj pa je namestnik staršev le v šoli, nima pa dolžnosti niti odgovornosti takrat, ko je roditelj navzoč pri otroku. Cemu nasilno trgati otroka iz rok staršev? Kje je paragraf, da je učiteljica pestunja, učitelj pa stražmojster? Kateri drugi stan — razen učiteljskega — si upate siliti s paragrafom v cerkev? Ali je prava pot iz nasilne in birokratične Avstrije v svobodno in demokratsko Jugoslavijo? Končno še eno: dobra vera sama nadzoruje in vodi človeka, je njegov pravi angel varuh. — § 6. načrta šolskega zakona naj ostane torej neizpremenjen!

Po predloženem načrtu šolskega zakona naj bi se okrajni šolski nadzornik zval »višji šolski vodja«. Ne odgovarja njegovemu poklicu edinole naslov »šolski svetnik«? Naj li tudi v Jugoslaviji naslov »šolski svetnik« samo klobuke zmiče in hrbte krivi, sicer pa doma na zapečnem prestolu sedi?

Pozdravljam prav presrečno tovariša Gangla misli o Uniji jugoslovanskega učiteljstva. Učiteljski stan »leži po svetu razmetan; da kip njegov bi vam podal, raztresene sem ude zbral«. Strankarske strasti, strankarski viharji so naš stan v Sloveniji raztelesili; stanovska zavednost, narodna dolžnost in človekoljubje naj nas zopet zedinijo in vodijo k vstajenju! In sodnik bo narod sam. Na desno: »Tu moj vzgojitelj, tu moj delavec! Kje drugi ste stanovi?« In na levo: »Tu viharja, strasti in sovraštva ste sinovi, sinovi, strank!«

HENRIK STESKA:

Zakonodaja v Sloveniji. *)

Vrhovno državno oblast delimo po njenih opravilih v zakonodajno, v izvršilno in v pravosodno oblast. Vsaka teh treh funkcij je važna, a najvažnejša je pač zakonodajna oblast. Ona daje predpise, kako naj bo vsa država organizovana ter kako bo medsebojno razmerje med posamezniki in pa med posameznikom in državo urejeno. Umljivo je tedaj, da tudi širše sloje zanima vprašanje, kdo zakone izdaja, oziroma že obstoječe izpreminja.

Takoj ob državnem prevratu je prešla vsa oblast na Narodno veče SHS v Zagrebu. V smislu točke 1., št. 1, 2 in 3, sporazumno z Narodnim večem SHS izdane naredbе celokupne Narodne vlade SHS z dne 14. novembra 1918, št. 111, o prehodni upravi v Sloveniji naj bi Narodno veče SHS v Zagrebu odločevalo le o vprašanjih, ki so v zvezi s temeljnimi načeli ujedinjenja naroda SHS v državo SHS in v vseh vprašanjih, ki jih v Narodno veče odposlani zastopniki političkih strank priznavajo za skupna. V vseh drugih slučajih pa naj bi od Narodnega veča SHS v Zagrebu imenovana in pod njega vrhovnim vodstvom stoječa Narodna vlada SHS v Ljubljani upravljala Slovenijo, ne da bi pri upravljanju rabila še posebnih pritrdil Narodnega veča SHS. V smislu ravnokar navedene naredbе o prehodni upravi so vsi avstrijski zakoni in naredbе, kolikor ne nasprotujejo naredbi o prehodni upravi,

*) Posebno na kmetih so vobče učitelji edini sloj, ki more dati ljudstvu potrebnih pojasnil o organizaciji naše države. Zlasti važno je sedaj vprašanje, kako je z zakonodajo v Sloveniji v prehodni dobi. Na podlagi izkušenj kot deželnovladni tajnik in začasni predsednik na ljubljanski vladi poslujoče upravne komisije je g. Steska spisal članek, ki ga priobčujemo učiteljstvu v ravnanje. — Uredn.

ostali v veljavi. Povsem umljivo je, da je smela Narodna vlada SHS v Ljubljani, oziroma njeni stvarno pristojni oddelki izdajati nove izvršilne naredbе k zakonom in stare ministrske naredbе izpreminjati, saj je bila najvisja upravna oblast in službena instanca. Pravega zakonodajnega činitelja, ki zakone bodisi za vso državo SHS, bodisi za Slovenijo izdajal, takrat še ni bilo. Ako ni zakonodajnih činitejev, potem preide začasna pravica, izdajati zakone za silo, na najvisjo upravno oblast. Taka najvisja upravna oblast je bila v skupnih vprašanjih Narodno veče, v ostalem pa Narodna vlada SHS za Slovenijo. Zakone za silo imenujemo vobče zasilne naredbе. Z njimi so se smeli opraviti ali izpreminiti prejšnja zakonita določila. Kakor hitro se bo zbralo pravilno izvoljeno narodno predstavništvo, se bodo morale te zasilne naredbе njemu predložiti v potrjenje, ker bodo sicer prišle ob veljavo.

Dne 24. novembra 1918, je sklenilo Narodno veče SHS v Zagrebu združitev države Slovencev, Hrvatov in Srbov s kraljevinama Srbijo in Crno goro. Dne 1. decembra 1918 so odposlanci Narodnega veča SHS izvršili ta sklep, ko so v Beogradu regentu kraljevine Srbije izročili dotično adresno in je regent proglasil ujedinjenje Srbije z zemljami države Slovencev, Hrvatov in Srbov v edinstveno kraljestvo Srbov, Hrvatov in Slovencev.

S tem pa še ni takoj prenehala tedanja izredna upravna oblast Narodnega veča SHS v Zagrebu in Narodne vlade SHS v Ljubljani, zakaj prvo ministristvo kraljevine SHS je priseglo šele 20. decembra 1918. Do 20. decembra je smela Narodna vlada, oziroma njeni stvarno pristojni oddelki nedvomno izdajati zasilne naredbе. Z 20. decembrom ni le prenehalo Narodno veče SHS biti najvišji činitelj med Slovenici, Hrvati in Srbi na ozemlju bivše avstro-ogrske monarhije, temveč tudi Narodna vlada SHS v Ljubljani ni več najvisja upravna oblast in službena instanca. Pravica izdajati zasilne naredbе bi tedaj morala preiti od ljubljanske Narodne vlade na osrednjo vladu v Beogradu; saj je ta pravica ne le povsem izredna, temveč tudi najgloblje segajoča funkcija javne uprave. Belgrajska vlada pa se seveda ni mogla takoj posluževati teh pravic ter je začasno pustila Narodni vladi SHS v Ljubljani prejšnjo kompetenco. Šele dne 20. januarja 1919 je bila odobrena ostavka predsednika in nekaterih poverjenikov Narodne vlade SHS v Ljubljani. Z istim dnem sta bila imenovana predsednik in podpredsednik deželne vlade za Slovenijo, a poleg poverjenikov, katerih ostavka ni bila sprejeta, so začasno tudi demisionirani poverjeniki še vodili poverjeniške posle, in ne smemo dvomiti o tem, da je smela zaradi neurejenih razmer v Beogradu izvršiti ta provizorična deželna vlada začasno še vedno vse posle najvišje instance, kolikor ni belgrajska osrednja vlada izrečno kaj drugega odredila.

Trditi tedaj smemo, da omenjena izredna naredbena oblast od 20. decembra 1918 naprej pravzaprav ne pristojajo ljubljanski pokrajinski vladi, a težki položaj, v katerem sta se belgrajska in ljubljanska vlada nahajali, opravičuje sedanje postopanje. Treba je bilo, da se zaradi nujne potrebe nekatera neodložljiva vprašanja v Sloveniji urede, a belgrajska vlada ni imela zadostno uradnikov, ki bi bili večši naših v Sloveniji veljavnih zakonov in ki bi poznali naše razmere. Belgrajska ministristva takrat vobče še niso bila povsem kos svoji nalogi in tedaj niso mogla nase pritegniti omenjene izredne naredbene pravice pokrajinskih vlad. Sporno pa je nadalje tudi vprašanje, v kakšni meri smejo od regenta imenovani ministri brez regentovega pritrdjevanja izdajati zasilne naredbе, oziroma potrditi zasilne naredbе pokrajinskih vlad.

Eno pa je gotovo, da toliko časa, dokler ni bila niti vsa deželna vlada za Slovenijo imenovana, si je ta pač smela lastiti vsaj v nujnih slučajih tudi izrednih pravic. Kdor upošteva vse zunanje-politiške težkoče in kateremu je bistvo važnejše od oblike, ta lahko z mirno vestjo pripozna formalno veljavnost zasilnih naredb naše deželne vlade tudi za čas med 20. decembrom 1918 in koncem februarja 1919.

Koncem februarja 1919 so bili imenovani tudi ostali člani deželne vlade za Slovenijo ter so mogli poverjeniki, katerih ostavka je bila sprejeta, tudi dejanski odstopiti. Od tega trenutka sme javnost že strožje postopanje pri izdajanju zasilnih naredb zahtevati, in tudi belgrajska vlada je v svojem odloku z dne 3. marca 1919, št. 6564 notr. min., izrečno poudarjala, da se naredbе deželne vlade, izvzemši naredbе posameznih poverjenikov, ne smejo več izdajati brez vednosti, oziroma odobrenja onega ministristva, v čigar resort spada dotični predmet. V vsakem primeru se mora osnutek naredbе z vsestransko

obrazloženim poročilom poslati dotičnemu ministristvu v pretres in odobrenje. Ako se predmet naredbе tiče več ministristev, je vpslati osnutek onemu ministristvu, ki je pri tem najbolj zainteresovano. Le v primerih hipne in neodložljive potrebe sme deželna vlada samolastno izdati naredbę, mora jo pa zaeno z razglasitvijo vpslati dotičnemu ministristvu v naknadno odobrenje.

Brezhiben ta ministristki odlok sicer ni, zakaj gotovo je velika anomalija, če naj pri takih zasilnih naredbah, ki časih prav globoko v zasebno in javno življenje segajo, zadošča poprejšnje ali naknadno odobrenje ministristov, dočim je za druga upravna dejanja, kakor n. pr. za imenovanje višjih uradnikov, treba regentove pritrditve. Poleg tega tehtnega pomisleka se nam pa je ozirati tudi na adresno Narodnega veča SHS z dne 1. decembra 1918, na odgovor regenta kraljevine Srbije, na poslanico regenta kraljevine SHS z dne 6. prosinca 1919, na sklicanje narodnega predstavništva na 1. marca 1919 in končno na prestolni govor z dne 16. marca 1919. Sosebno važno je, da poudarja adresa bivšega suverena Narodnega veča odgovornost državne vlade narodnemu predstavništvu, ter da regent v svojem odgovoru izjavlja, da bo vlada vse ukrenila, da se čimprej uresniči vse tisto, kar adresa glede prehodne dobe predlaga. V regentovi poslanici je izrečno omenjeno, da bo narodno predstavništvo, ki je seve le nekaj surogat za pravi ljudski parlament, začasni, a vendar polnomočni zakonodajni činitelj v naši državi. Prestolni govor pravi, da ima osrednja vlada narodnemu predstavništvu izročiti poleg volilnega reda za ustavotvorno skupščino, načrta za začasno ustavo in agrarno reformo tudi druge predloge, ki jih zahtevajo sedanji trenutki, da se predložijo, prouče in uzakonijo, da bi se dežela čimprej dvignila. Seveda prva naloga narodnega predstavništva je pač volilni red za ustavotvorno skupščino in potem pridejo še druge stvari v poštev. Sedanji čas pa zahteva nujne neodložljive odredbe, in sedanji parlament, ki je tudi nekaj vojni surogat, morda nima potrebnih notranje sile, da bi bil v polni meri kos svoji težavni nalogi, saj so ti poslanci le zastopniki političkih strank, a doslej še ne vemo, kako bodo volilci na prihodnjih volitvah govorili.

In vendar, ta izredna naredbena oblast osrednje ali deželne vlade, ki je bilo začetkoma neko potrebno zlo, mora sedaj prenehati, ker sicer bo pravni čut preveč trpel. Gorje državi, v kateri se vera v zakone omaja! Lahkota, s katero »izvršilne« oblasti kar meni nič tebi nič stare pravne institucije in zakone izpreminjajo, ne da bi pri tem zastopniki naroda sodelovali, ta lahkota ustvarja neko skrajno nevarno revolucijsko razpoloženje v mišljenju širokih slojev in izpodkopava vsako spoštovanje pred tujimi pravicami.

O učnih načrtih

za štirirazredno meščansko šolo kot tip narodne višje šole (spodnje srednje šole).

X.

UČNI NAČRT ZA ZGODOVINO.

Sestavila I. Magerl in A. Zavrl.

Učni smoter.

Učenci naj si pridobijo pregledno znanje občne zgodovine. Temeljiteje je obravnavati one dogodke, ki so prav posebno pospeševali ali pa ovirali razvoj kulture. Natančneje naj poznajo zgodovino Slovencev, Hrvatov in Srbov, ponosni naj bodo, da so Jugoslovani, ljubijo naj svojo domovino, poznajo naj ustroj socialnega in državnega življenja ter naj se zavedajo pravič in dolžnosti svobodnega državljanja.

Prvi razred.

(Dve tedenski uri.)

Pradoba.

Slike iz zgodovine in kulture Egiptčanov, Grkov, Rimljanov in Germanov. Preseljevanje narodov. Delitev in propast rimske države.

Klodvik.

Justinian.

Stari Slovani. Selitve Slovanov.

Obri.

Samo.

Mohamed.

Karel Veliki. Verdunska pogodba.

Samostani.

Drugi razred.

(Dve tedenski uri.)

Slovenci za Karla Velikega. Postanek slovanskih držav na Balkanskem polotoku.

Velikomoravska država. Ciril in Metod.

Krščanstvo v Čehih, Poljaki in Rusih. Polabski Slovani.

Madžari. Stefan Sveti.

Cerkveni razkol med Rimom in Carigradom.

Slovenci pod oblastjo Babenberžanov.

Henrik IV. in Gregor VII.

Vitezji.

Križarske vojne. Nemčija — Frideric Rdečebradec; Anglija — Alfred Veliki.

Rihard Levosrčni; Francija — Filip Avgust, Ludovik IX.

Otokar II. in Rudolf Habsburški.

Oblast Habsburžanov v slovenskih pokrajinah. Nezgode v 14. stoletju.

Luksemburžani. Karel IV. Jan Hus.

Balkanske države pred prihodom Turkov.

Turki. Dušan Silni in njegovi nasledniki. Padec Carigrada.

Doba Friderika III. J. Poděbradec, Matija Korvin, Erazem Predjamski, Češki grofje, Ljudevit Veliki.

Maksimilijan I. Kmetiški upori.

Anglija in Francija koncem srednjega veka. Devica Orleanska.

Srednjeveška mesta.

Na predelu srednjega in novega veka. Izumi in prekomorska odkritja.

Reformacija v Nemčiji. Karel V. Tridesetletna vojna. Revolucija na Češki.

Sulejman II.

Leopold I. Zarota Zrinjskega in njegov.

Filip II.

Reformacija in verski boji v Franciji in na Škotskem (Sentjernejska noč, Marija Stuart).

Severna vojna.

Razvoj in propast Poljske. Rusi.

Peter Veliki.

Tretji razred.

(Dve tedenski uri.)

Ljudevit XIV.

Ustanovitev parlamentarnega kraljevstva v Angliji.

Postanek Zedinjenih držav severnoameričkih.

Slovenci za Marije Terezije in njenega zeta II.

Francoska revolucija.

Napoleonova doba.

Narodno probujenje na Balkanskem polotoku.

Doba ustavnih bojev v zapadni Evropi.

Doba nacionalnega združevanja.

Politiški položaj pred svetovno vojno. Svetovna vojna.

Gospodarski in kulturni napredki Slovencev v XIX. stoletju.

Četrti razred.

(Dve tedenski uri.)

Uvod v zgodovino. Zgodovina srednjega veka do propasti Zahodne rimske države v istem obsegu kakor v 4. razredu in 5. gimnazijskem razredu. Koliko dopušča čas, naj se ponavlja tudi zgodovina srednjega in novega veka, in sicer posebnim ozirom na razvoj ustave, gospodarstva, socialnega življenja in narodnostne ideje.

Opomba.

1. Kaj naj se obravnava v posameznih razredih iz ustavoznanstva, ni mogoče določiti, dokler ne poznamo naše ustave.

2. Učni načrt za realije mora biti v 4. razredu isti kakor v 4. realki, to pa zaradi učencev, ki prestopajo iz 4. razreda meščanskih šol v 5. razred realk.

FR. GRM:

O pouku in vzgoji gluhih nemcev.

(Otroci z govornimi hibami.)

Gluhoneme je mogoče vzgojevati poučevati v zavodih, ki so zgrajeni nameno za to. Namen takšnim zavodom je, da nauče gluhonemi otroci glasovnega govora, ki ga vobče rabi človeški rod v sebojnem občevanju, da se jim s pomočjo tega govora razvijajo dušne in etične sposobnosti za eksistenčni boj in koristni člani človeške družbe. Pouka in vzgoje morajo biti deležni vsi sposobni gluhi nemci. Zato predlagam to-le:

1. Posplošenje pouka gluhonemim otrokom, torej šolsko obveznost za vse slovenske otroke te vrste; sposobnost določiti posebna komisija pred vstopom v šolo.

2. Šolska obveznost se prične z izpolnitvijo osmim letom, ter trpi do izpolnitvega oziroma 16. leta.

3. Zadosti zavodov za gluhonemce, naj bodo kolikor mogoče moderno opremljeni in opremljeni.